

Cristòfor Colom, navegant, comerciant i humanista

Editorial – octubre 2022

Il·lustració 1: "Cristòfor Colom a la cort dels Reis Catòlics", per: Juan Cordero, 1850.

«La principal cosa que heu de fer és guardar molt els indis, que no els sigui fet cap mal ni dany, ni els sigui presa cosa contra la seva voluntat, ans rebin honra i siguin assegurats»

Carta de Cristòfor Colom dirigida a Pere Margarit - Abril de 1494

L'actual atribució a la figura de Colom com a genocida, és fruit d'una gran ignorància i d'un desconeixement historiogràfic, donat que si en alguna cosa relativa al gran almirall coincideixen la majoria d'historiadors, és precisament en què fou un dels primers grans defensors dels indígenes i un destacat navegant i comerciant que cercava el progrés obrint noves línies comercials a la manera tradicional de la corona catalanoaragonesa. És precisament en el seu diari de bord i en la correspondència mantinguda amb els Reis Catòlics on es mostra com el primer contacte amb el Nou Món es realitzà de forma pacífica i amistosa.

Analitzant el context històric, veiem com l'edat moderna comença el 1453 amb la caiguda de Bizanci. Entre d'altres, hi ha tres fets transcendents que propiciaran el naixement dels estats moderns. Foren la invenció de la impremta, el descobriment d'Amèrica i la reforma protestant. La gesta de l'Almirall Cristòfor Colom, finançada per la corona catalanoaragonesa, és universal i única per diversos motius: va obrir una via comercial cap a Occident a fi de recuperar les línies perdudes per l'avançament dels turcs a la Mediterrània i la competència portuguesa pel sud d'Àfrica; va suposar per a la monarquia hispànica el naixement de l'imperi més gran conegut fins al moment; i finalment, representà un canvi de paradigma (econòmic, comercial, social, gastronòmic...) que donà a Europa l'hegemonia mundial a tots nivells. En la seva epopeia conflueixen els dos vessants de navegant i comerciant, no en va, establí una ruta d'anada i tornada amb ple coneixement de les distàncies que recorria. De fet, els grecs ja coneixien l'esfericitat de la terra errant únicament en 400 km el càlcul del seu diàmetre. La gesta suposà per tant, el progrés i el creixement econòmic i comercial dels antics regnes hispànics i posteriorment dels diversos països colonitzadors.

Il·lustració 2: "El primer viatge de Colom". Il·lustración publicada por el Prang Educational Co., Boston (USA), 1893.

Ja amb les facultats de virrei, càrrec existent únicament a la corona catalanoaragonesa, Cristòfor Colom com a representant del rei a les noves terres, establí lleis proteccionistes vers els indígenes tal com recullen les fonts primàries que es poden consultar en qualsevol dels principals arxius espanyols (cartes als reis, Diari de bord, pragmàtiques, etc.). Així, el 1493, a l'Epístola d'Anunciació que Colom feia arribar a Gabriel de Sanchis i Lluís de Santàngel, tots dos funcionaris de la Corona d'Aragó, parla de forma molt admirada i de respecte cap als indis dient el següent:

“...En tot lloc on he pogut estar i parlar, els he donat tot el que tenia... cert és que quan se senten segurs i perden la por, són tan sense enganys i tant donats al que tenen, que no ho creuria si no ho veiés... i mostren tant amor que donarien els cors... Jo vaig prohibir que els donessin coses com trossos de vidres trencats o caps d'agulla, encara que a ells els semblava la millor joia del món...”.

També el pare de Las Casas o Casaus deixava escrit per a la posteritat que Colom ordenava als seus homes que no fessin cap greuge ni força contra cap indi o índia i es guardessin molt d'exercir cap violència ni injúries a les dones.

Il·lustració 3: Imatge d'una postal de Barcelona on es pot veure la rèplica de la Santa Maria.

Colom també encarregà el 2 de gener de 1494 al català Fra Ramon Pané que visqués entre els naturals de l'illa a fi d'aprendre la seva llengua i conèixer les seves creences i costums religioses i ho recollís àmpliament en un llibre que finalment fou enviat als reis catòlics per al seu coneixement. El religiós català va concloure la seva tasca a finals de 1498. La famosa obra porta el nom de *Relación acerca de las antigüedades de las Indias*. Silke Jansen de la Universitat de Magúncia afirma que: *“Donat el panorama ètnic a les Antilles Majors a finals del S. XV, les dues parts de la Relació semblen reflectir les tradicions orals de diferents ètnies indígenes.”*

Un genocida sens dubte, no mana estudiar i recollir els costums dels pobles indígenes ni conviure amb ells ni tampoc s'expressa així, sobre els taïns: *“Són la millor gent del món i sobretot la més amable. No coneixen el mal, mai maten ni roben... estimen els seus veïns com a ells mateixos i tenen la forma més dolça de parlar del món, sempre rient”*.

L'episodi de la Descoberta d'Amèrica hauria de despertar l'interès del públic català, ja que amb l'arribada d'aquest primer explorador -en aquesta etapa pacífica i de respecte als indis-, es va introduir en el nou món el culte a la Verge de Montserrat, la patrona de Catalunya, essent aquest culte, probablement el més estès a Amèrica. No en va, l'almirall batejà una de les illes descobertes amb el nom de *“Montserrat”* en el seu honor. També amb l'arribada dels religiosos catalans que acompanyen l'Almirall i amb Bernat Boïl, designat representant eclesiàstic i Vicari General de les Índies, les primeres esglésies erigides al nou món es van dedicar a Nostra Senyora de Montserrat i a altres patrones ben catalanes com Santa Tecla i Santa Eulàlia.

I-Il·lustració 1: Suposada imatge de Cristòfor Colom, a Sant Jeroni de la Murtra.

Cal no oblidar que davant els primers abusos patits pels indis i amb la potestat que li atorgaven els seus càrrecs, Colom va jutjar i condemnar a mort fins i tot, alguns dels seus propis homes. Així, amb ordres ben expresses l'Almirall Colom va obligar a respectar tant als indígenes com als seus béns fins que fou apartat dels seus càrrecs.

La lluita per la defensa dels indis continuà a la mort de l'Almirall Colom el 1506 a través del seu fill Jaume Colom i la seva dona, Maria de Toledo, els quals no escatimaren crítiques contra

aquells “...*que han robat i destruït les Índies i mort els indis pobladors d'elles*”. I finalment, anys més tard, la junta convocada per Ferran el Catòlic el 27 de desembre de 1512 va concloure amb les Lleis de Burgos. Amb elles, els indis per fi, tenien natura jurídica d'home lliure amb tots els drets de propietat, no podent ser explotats, però esdevenint súbdits i havent de treballar a favor de la corona a través de dues institucions indígenes: el *Requeriment* i l'*Encomienda*. Aquestes *Lleis de Burgos* van constituir el primer cos legislatiu de caràcter universal que es va atorgar per als pobladors del continent americà, essent considerades com la primera declaració de Drets Humans de la història.

Cal remarcar que la vida quotidiana entre les diferents tribus indígenes prèvia a l'arribada dels europeus, no era sempre d'absolut respecte i harmonia. La temible tribu dels caribs provocava el terror pel seu canibalisme i violència alhora que sacrificava i esclavitzava a membres d'altres tribus.

La realitat del viatge a les Índies, fou la d'un capítol més de l'expansió comercial de la corona catalanoaragonesa i cristiana de l'església, qui d'alguna manera, va tractar d'acabar amb aquelles pràctiques salvatges.

A partir d'aquí, la història haurà de jutjar els esdeveniments posteriors amb rigor i veracitat però mai, atribuir accions que d'altres realitzaren, a aquells que van obrir un camí honorable amb la seva gesta nàutica.

Redacció CCH